

(Ne)spregledano iz Prirodoslovnega muzeja Slovenije

ATLANTSKI SKUŠOLOVEC (*Lamna nasus*)

Besedilo: Mojca Jernejc Kodrič

Atlantski skušolovci so v Jadranu opaženi zelo redko. V celotnem Sredozemlju so kritično ogroženi, v svetovnem merilu pa so uvrščeni med ranljive vrste. Za slovensko morje je bila do sedaj dokumentirana le ena najdba te vrste morskih psov. Približno leto dni star samec je 20. decembra 2015 poginil, ujet v stoječi ribiški mreži v Piranskem zalivu. Na morski biološki postaji so ga izmerili, stehali in preiskali. V dolžino je meril 104 cm in tehtal 8,5 kg. Preparirani primerek je na ogled v sklopu občasne razstave v Prirodoslovnem muzeju Slovenije.

Do sedaj edini primerek atlantskega skušolovca (*Lamna nasus*) iz slovenskega morja. 20. decembra 2015 je poginil, ujet v stoječo ribiško mrežo v Piranskem zalivu. Gre za v Jadranu zelo redko opaženo in v celotnem Sredozemlju kritično ogroženo vrsto morskih psov. (foto: Ciril Mlinar Cic)

Atlantski skušolovci imajo močno, vretenasto oblikovano telo. V dolžino lahko merijo več kot tri metre in pol. Ti hitri in vzdržljivi plavalci pripadajo družini morskih volkov (Lamnidae), najbolj znan predstavnik katere je veliki beli morski pes ali beli morski volk (*Carcharodon carcharias*). Za razliko od slednjega je atlantski skušolovec človeku le potencialno nevaren, saj tovrstni napadi praktično niso zabeleženi. Za predstavnike omenjene družine morskih psov je značilna nekakšna oblika endotermije, saj vzdržujejo telesno temperaturo nad temperaturo okoliške vode, kar prispeva tudi k njihovi moči in vzdržljivosti. Atlantski skušolovci se največkrat zadržujejo v vodah, hladnejših od 18 °C, posamezni osebki pa so bili ujeti tudi v vodah s temperaturo le 2 °C. Razširjeni niso le v severnem Atlantiku, temveč tudi v južnih predelih Tihega, Atlantskega in Indijskega oceana. Najdemo jih tako na odprtem morju kot v priobalnih vodah. Lahko se potopijo do 700 m globoko. Pojavljajo se posamič, ob prehranjevanju tudi v jatah, prehranjujejo pa se z ribami in glavonožci.

ZADNJI HERBARIJSKI PODATKI O TROBELIKI NA LJUBLJANSKEM BARJU SO STARI VEČ KOT 160 LET

Besedilo in foto: Valerija Babij

Velika trobelika (*Cicuta virosa*) je zelnata trajnica, po Rdečem seznamu prizadeta vrsta (E), v zdajšnjem času potrjena le na nekaj nahajališčih v severovzhodni Sloveniji: na bregovih voda, mrtvic ob Muri, ribnikov in akumulacijskih jezer rek; povsod le s posameznimi primerki. Rastlina je strupena in domnevna kandidatka za vir napitka, ki ga je zavestno izpil Sokrat, obsojen na smrt zaradi svojih družbenokritičnih misli.

V Prirodoslovnem muzeju Slovenije hranimo herbarij Karla Dežmana (1821–1889), kustosa Kranjskega deželnega muzeja v Ljubljani, v katerem je nekaj primerov trobelike z Ljubljanskega barja, zadnji iz leta 1857. Nahajališče je pri vseh isto, med Grmezom in Lavrico. To območje Dežman opisuje tudi v prispevku o Ljubljanskem barju (1858), v katerem navaja, da je mrtvi vodni rokav ob nekdanjem barjanskem oknu, ki se je izsušilo zaradi škofeljskega kanala, optimalno rastišče trobelike. Že čez slabi dve desetletji je I. Šubic (1886) zapisal, da se *Cicuta* ne nahaja več tam, kjer je bila nekdanj običajna; Dežmanov vir je poznal. Kramer (1905) piše, da je na Barju redka, vendar ne navaja konkretnih lokalitet, pač pa se sklicuje na starejše literaturne podatke, tako da ni jasno, ali je tedaj zares še kje uspevala. V Paulinovi Kranjski posušeni flori je primerek, nabran v botaničnem vrtu v Ljubljani okoli leta 1934, s komentarjem na etiketi, da se na Barju ne pojavlja več.

Trobelikina ekologija in razširjanje plodov s poplavno vodo sta vzrok za njeno dejansko redkost. Njeni naravni mokrišni habitati so se zaradi načrtnega izsuševanja Barja in drugih območij pričeli krčiti že v drugi polovici 18. stoletja. Morda je kje v Sloveniji danes še prezrta, saj pripada družini kobulnic s številnimi razmeroma podobnimi vrstami, razlikovanje med katerimi na terenu ni najbolj enostavno. Ker pa uspeva tudi na antropogenih rastiščih, jo morda najdemo še kje, kjer njeno pojavljanje ni potrjeno. ☘

Herbarijska pola velike trobelike (*Cicuta virosa*), ki jo je Dežman nabral na Ljubljanskem barju leta 1857. Herbarij hrani Prirodoslovni muzej Slovenije.